

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 2017

Styrelse från årsmötet 2016

Ordförande

Marie Andersson (till årsmötet 2018)

1:e vice ordförande

Kerstin Forss (till årsmötet 2019)

2:e vice ordförande

Britt-Marie Strand (till årsmötet 2018)

Skattmästare

Anders Blomqvist (till årsmötet 2019)

Ständig sekreterare

Bent Syse

Ledamöter

Eva Wikström (till årsmötet 2019)

Karl-Erik Berglin (till årsmötet 2019)

Claes Erlandsson (till årsmötet 2018)

Göran Ulväng (till årsmötet 2018)

Ann-Mari Hagman (till årsmötet 2018)

Eva Wrede (till årsmötet 2019)

Arbetsutskott

Ordföranden, förste vice ordföranden, andre vice ordföranden, skattmästaren och sekreteraren.

Revisorer

Karin Francois, KPMG

Nils G Larsson

Revisorssuppleanter

Mattias Eklöf, KPMG

Staffan Lundqvist

Valberedning

Erik Forss (sammankallande)

Alf Hanslöf

Britt Pagard

Ombud till Sveriges Hembygdsförbunds årsstämma 2017

Kerstin Forss

Erik Forss

Styrelsen har hållit fem protokollförda sammanträden och arbetsutskottet har sammanträtt vid fem tillfällen under året. Styrelsesammanträdet den 6 september ordnades som ett längre arbetsmöte hos Göran Ulväng, Eka, Vänge.

Antalet hembygdsföreningar anslutna till Upplands fornminnesförening och hem-

- kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folkliv 19:6). Stockholm 1901.
- Grip, Elias: *Svenskt allmogeliv. Några bidrag till kännedom om svenskt allmogeliv*. Stockholm 1917.
- Hauge, Hans-Egil: *Levande begravd och bränd i nordisk folkmedicin. En studie i offer och magi* (Stockholm studies in comparative religion). Stockholm 1965.
- Heljefors, Gösta: "Trolldom och thermedelst förgjort en häst" *Bälinge härad. Från forntid till nutid* del 3. Bälinge hembygdsförening 2003.
- Henning, Ingrid: "Älvkvarnskult i sydvästra Uppland" *Uppland. Årsbok för medlemmarna av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund 1982*. Uppsala 1982.
- Hukantaival, Sonja: "En hästskalle i murgrunden. Arkeologiska och folkloristiska exempel på byggnadsoffer i Finland under historisk tid" *Fornvännen* 106 2011.
- Lundgren, Per. "Skapandet av Disagården – att samla och ordna de kringströdda fragmenten" *Uppland. Årsbok för medlemmarna av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund 2009*. Uppsala 2009.
- Seigerberg, Ann: *Bälinge mossar. Kustbor i Uppland under yngre stenåldern* (Aun 26). Uppsala 1999.
- Seiler, Anton & Östling, Anna: *Bönder, stormän och bronsgjutare. Senneolitikum, bronsålder, järnålder och historisk tid vid Skuttunge kyrka. Uppland, Skuttunge socken, Skuttunge 11:1, RAÄ 317* (UV Uppsala. Rapport 2008:25). Uppsala 2008.
- Seiler, Anton & Magnell, Ola: "Til års ok fridar – gårdsnära rituella depositioner" *At Upsalum. Människor och landskapande* (Arkeologerna, Statens historiska museer, Societas Archaeologica Upsaliensis och Upplandsmuseet. Rapport 2017:1) red. Lena Beronius-Jörpeland, Hans Göthberg, Anton Seiler & Jonas Wikborg. Stockholm 2018.
- Steen, Birger: "Det gamla kaptensbostället i Skuttungeby. Vad syneprotokoll och mantalslängder berättar" *Uppland. Årsbok för medlemmarna i Upplands fornminnesförening 1957*. Uppsala 1957.
- Tillhagen, Carl-Herman: *Folklig läkekonst* (Nordiska museet). Stockholm 1958.
- Tillhagen, Carl-Herman: *Vardagskrock*. Stockholm 1982.
- Tillhagen, Carl-Herman: *Vävsrock*. Borås 1986
- Wikborg, Jonas: "Den äldre järnålderns vapengravar i Mälardalen – internationellt på det lokala planet" *Suionum Hinc Civitates. Nya undersökningar kring norra Mälardalens äldre järnålder* (Occasional papers in archaeology 19) red. Kent Andersson. Uppsala 1998.
- Ålenius, Nils: "De uppländska portlidersstolparna" *Uppland. Årsbok för medlemmarna i Upplands fornminnesförening 1940*. Uppsala 1940.
- Åmark, Mats: "När de sista älvkvarnarna smordes" *RIG* 39:3 1956.

bygdsförbund var den 31 december 2017, 81 st. och medlemsantalet 14 469.

Enskilda medlemmar utgjorde den 31 december 2017 (2016 års siffror inom parentes)

Betalande	489	(514)
Ständiga	36	(40)
Hedersledamöter	5	(5)
Medaljörer	23	(25)
Summa	553	(584)

Ekonomi

På styrelsens uppdrag har förbundets kapitalplaceringar ombesörjts av skattmästare Anders Blomqvist i samverkan med Pareto Securities AB i Stockholm. Stiftelsen Upplandsmuseet har enligt i stadgarna föreskrivet avtal med Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund svarat för medlemsregistrering, uppbörd av medlemsavgifter till det regionala förbundet och Sveriges Hembygdsförbund, administrativa tjänster (förbundskansli), redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning, museiservice till förbundet samt för den löpande ekonomistyrningen med redovisning, betalservice, årsbokslut, budgetunderlag och rapportering till styrelse och ledamöter. Den ekonomiska förvaltningen framgår av balans- och resultaträkningen för 2017.

Stiftelser

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har förvaltningsansvar för fem stiftelser som är samförvaltade. Enligt stiftelselagens bestämmelser lämnas separata årsredovisningar och årsbokslut för dessa. Stiftelserna är följande: Hilmer Åbergs fond, Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, Ola Ehns minnesfond, Hilda och Algot Blankfelts stipendiefond för uppländsk folkmusik samt Stiftelsen Constance Anderssons donationsfond.

Constance Anderssons donationsfond och Hilmer Åbergs fond har Upplandsmuseet som destinatar. Medlen skall huvudsakligen användas till utökande, vård och omhändertagande av museets samlingar, men också till museets verksamhet. I övrigt, se *Stipendier och bidrag* nedan.

Vinterting

Söndagen den 5 februari samlades ombud för länets hembygdsföreningar traditionsenligt till Vinterting på Eklundshof. Totalt var 17 hembygdsföreningar representerade. Vintertinget öppnades av förbundets ordförande Marie Andersson. Efter inledande ord övergick hon till högtidlig utdelning av Disa Gilles pris som enligt styrelsens beslut tillföll Olands hembygdsgille. Därefter följde utdelning av sti-

pendier av Ola Ehns minnesfond och makarna Blankfelts stipendiefond.

Efter föredrag och musik från stipendiaterna presenterades aktuell information från sekreteraren och ordföranden. Vintertinget avrundades med gruppdiskussioner vid kaffeborden kring Sveriges hembygdsförbunds visionsarbete. Frågeställningar i dessa diskussioner var bl.a. hur ska hembygdsrörelsen fungera 2030, hur ska regionförbundet utvecklas till 2030, vad ska vi arbeta med på lokal-, regional- och riksnivå m.m.

Disa Gilles pris

Disa Gilles pris, för föredömlig insats inom uppländsk hembygdsvård, tilldelades Olands hembygds-gille med följande motivering: *Kulturmiljön Gammel-Gränome i Stavbysocken ägs av Olands Hembygds-gille. Sedan 1950-talet har föreningen utvecklat och vårdat anläggningen samt bedrivit uthyrnings- och vandrarhems-verksamhet i huvudbyggnaden. Samtidigt har hembygds-gillet nyttjat herrgården som hembygds-gård och centrum för verksamheten.*

Årsmötet 2017

Förbundets årsmöte ägde rum lördagen den 22 april på bygdegården Gröna Lund i Hållnäs. Årets värdförening och arrangör av kulturprogrammet var Hållnäs hembygds-

förening, som bjöd på ett innehållsrikt program.

Kulturprogrammet inleddes med visning av byggnadsminnet Griggebo såg, ett välbevarat exempel på en kategori vattendrivna sågar som tidigare varit vanliga i Uppland. Som helhet utgör anläggningen ett dokument över det sena 1800-talets småskaliga landsbygdsindustri som haft stor betydelse för den omkringliggande landsbygden.

Därefter fortsatte resan till hembygds-gården vid Verstuberget. Hembygds-gården som invigdes 1954 uppvisar ett flertal byggnader av olika sorter från 1600-1800-talet. En av byggnaderna, ”Sladaladan”, inrymmer ett museum med ett tusental olika föremål. Efter lunch i bygdegården Gröna Lund (buffébord med lokala fiskspecialiteter) bjöds det på musik och sång av Sångfåg-larna Maria och Maria. Därefter följde årsmötesförhandlingarna som leddes av Mats Gällström. Inte mindre än 112 ombud för 37 föreningar och enskilda medlemmar var närvarande. Årsmötet avslutades med kaffe i matsalen.

Lokal forskning

Den 13 maj hölls en konferens *Lokal forskning om husens, trädgårdarnas och landskapets historia* i Marielund. Konferensen anordnades av Sveriges hembygdsförbunds lokal-historiska råd tillsammans med Marielunds

Vänner och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

Vårutflykt och vårstämman

Vårutflykten den 28 maj lockade ca 30 deltagare och gick till Salstatrakten. Temat var slott och borgar. För programmets planering svarade Bent Syse och Göran Ulväng och för genomförande svarade Göran Ulväng.

Det inledande besöksmålet var Altomta gård. I början av 1760-talet påbörjade sjökaptenen och ostindiefararen Carl Gustav Ekeberg uppförandet av den nuvarande huvudbyggnaden med dess fyra flyglar. Efter detta besök gick resan till det mer okända Lindholmen, ruinerna efter den befästa medeltida sätesgården, som tillsammans med närliggande Nynäs, innehafts av Sandbroätten under 1300-talet.

Lunchen intogs på Salsta slott, där även Vårstämman hölls. Till ombud för de enskilda medlemmarna valde stämman: Ingalill Andersson, Elisabeth Arwidsson, Solveig Brundin Eriksson, Gun-Britt Gunnarsson, Bengt Jonsell, Anders G Törner samt Lars-Olof Legnerfält, ersättare. Efter lunchen fick deltagarna en specialvisning av Salsta slott, ett slott med medeltida anor, men idag är det Nils Bielkes barockslott från slutet av 1600-talet, som står på udden i den dåvarande Salstasjön. På återfärden mot Uppsala besöktes den imponerande

fornborgen, Salsta borg, där man än kan se spåren efter stående murar.

Medaljör

Förbundets förtjänstmedalj 2017 tilldelades Håkan Liby med motiveringen: *Med ett aldrig sviktande engagemang har Håkan Liby under fyrtio år verkat inom den uppländska hembygdsrörelsen. Under de senaste 15 åren har han varit Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds sekreterare och även verkat som årsboken Upplands redaktör, där han bidragit med otaliga kulturhistoriska artiklar med vitt skilda teman. Han har dessutom anordnat alla föreningens höst- och vårutflykter. Hans betydelse för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds verksamhet och för hembygdsarbetets vitalisering kan inte nog betonas. Med sina djupgående kunskaper om den uppländska kulturhistorien har han varit en framstående folkbildare och otaliga är de föredrag han hållit vid hembygdsföreningarnas årsmöten och sammankomster. Håkan har under sin tid som sekreterare i föreningen försvarat, stärkt och utvecklat Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.*

Kulturnatten i Uppsala

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund deltog i årets Kulturnatt den 9 september. På museigården fanns styrel-

sen representerad genom Kerstin Forss och tillsammans med ombud från de enskilda medlemmarna informerades allmänheten om vår verksamhet.

Höstutflykt

Höstutflykten skedde den 15 oktober med temat *Upplandsmuseet just nu!* Efter samling och introduktion av landsantikvarie Bent Syse fick alla deltagare en specialvisning av producenten tillika konstnären Henrik Teleman av utställningen ”I telefonen finns hela människan”. Efter denna delades deltagarna upp i två grupper. Den ena gruppen fick en visning och genomgång av Upplandsmuseets basutställning ”Tiden i rummet” medan den andra gruppen fick prova på att vandra i kvarteren runt domkyrkan, försedda med Ipads som virtuellt visade områdets utseende runt 1500-talets början.

Efter bussresa till Morgongåva och intagande av medhavd matsäck på plats i Upplandsmuseets föremålmagasin, bjöds det på visning under ledning av samlingschef Berit Schütz. Deltagarna fick möjlighet att bese alla utrymmen och ta del av museets närmare 800 000 föremål samt delar av den stora fotografiska samlingen innan återfärden mot Uppsala skedde.

Inspirationskväll – Berätta mera

Den 1 november arrangerades årets sista aktivitet. I samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan bjöd Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund in till en inspirationskväll – Berätta mera. Syftet var att inspirera dem som vill börja, utveckla eller förnya sitt eget berättande vid berättarkvällar, guidningar, skolbesök mm. Kerstin Forss och Eva Wrede var ansvariga tillsammans med Elisabeth Liby från Vuxenskolan.

Möten med ombuden för enskilda medlemmar

Två möten med ombuden för de enskilda medlemmarna har anordnats under året, den 21 mars respektive 27 november. Syftet var att ge ombuden aktuell information om verksamheten, skapa engagemang och tydliggöra de enskilda medlemmarnas betydelse för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds ekonomi. Kerstin Forss var utsedd som kontaktperson inom styrelsen och ansvarade för mötena.

Uppland i forskningen

I samarbete med Länsforskningsrådet i Uppsala län arrangerades temadagen *Uppland i forskningen* den 13 november på Upp-

landsmuseet. Ansvariga för programmet var Göran Ulväng, Marie Ulväng och Solveig Brundin Eriksson.

Stipendier och bidrag

Under 2017 utlyste Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund stipendier och bidrag ur två fonder. Styrelsen beslutade att utse stipendiater och bidragstagare enligt nedan.

Stiftelsen Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond 25 000 kr:

Knutby-Faringe-Bladåkers hembygdsförening 25 000 kr.

Stiftelsen Ola Ehns minnesfond, 80 000 kr:

Sari Nauman 80 000 kr.

Arbetsutskottet

Arbetsutskottet har, i överensstämmelse med stadgarna, svarat för löpande förvaltning enligt styrelsens bestämmelser. Följaktligen har AU förberett styrelsesammanträden, Vinterting och årsmöte.

Hemsida/Facebook

Sekreteraren har ansvarat för Upplands fornminnesförening och hembygdsför-

bunds hemsida, www.hembygd.se/uppland.

Under slutet av året lanserades en ny hemsida för Årsboken Uppland. Ordförande Marie Andersson har satt samman denna hemsida, där samtliga uppsatser i årsboken kommer läggas upp. Adressen till denna nya och intressanta hemsida är www.aarsbokenuppland.se.

Under hösten introducerades Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund egna Facebooksida. Ordförande Marie Andersson ansvarade för starten med denna. Vid årsskiftet fanns ca 100 följare.

Publikationer

I slutet av året utgavs årsboken UPPLAND 2017 med landsantikvarie Bent Syse som redaktör. Årgången innehöll totalt fem artiklar: *Bildglädje och färgrikedom* om folkkonstnären Hans Wikströms sista kända målningar från 1829 av Tuula Autio, *Frédéric Troyons schweizisk-fransyska visiter i Uppsala 1845–46* av Jan Peder Lamm, *Det allmänna varvet som gravskick - och social markör* av Ulrika Sahlsten, *Kyrkoarkeologi i Uppland* av Emelie Sunding och Anna Ölund samt *Kvarnarna i Rasbo 1590–1720* av Henrik Ågren.

Medlemsbladet Meddelanden har ändrat utgivningsform och har under hela 2017 getts ut som ett digitalt nyhetsbrev, med Bent Syse som redaktör. Meddelanden utkom med fyra nummer under året.

Kvekgården

Friluftsmuseet Kvekgården i Kveks by utanför Örsundsbro ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Styrelsen beslutade att också säsongen 2017 uppdra åt Lagunda hembygdsförening att svara för tillsyn, öppethållande, bokningar och visningar på Kvekgården. Föreningen arrangerade även ett antal programaktiviteter under sommarsäsongen, bland annat nationaldagsfirande den 6 juni och ett skolprojekt om livet på en bondgård förr i tiden.

Kvekgården hade totalt 710 besökare under verksamhetsåret.

Kvekgården är byggnadsminne enligt kulturminneslagen. Anläggningens status som byggnadsminne kräver hög trovärdighet i utförande samt i val av traditionella material vid fortlöpande åtgärder på byggnaderna.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseet svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli, medlemsregister och redaktion. För kontakten med hembygdsföreningarna svarar Upplandsmuseets tjänstemän. Antikvarierna har hållit kontakt med föreningarna genom personliga besök, föredrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar

står till hembygdsrörelsens förfogande, vilket innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar samt pedagogisk verksamhet.

Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster (förbundskansli), redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning samt museiservice till förbundet. Upplandsmuseet förvaltar och svarar för vård och underhåll av byggnadsminnet Kvekgården som ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

I Upplandsmuseets styrelse representerades förbundet av en ordinarie ledamot,

Marie Andersson och en suppleant, Kerstin Forss.

Landsantikvarien är sekreterare och föredragande i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds styrelse och Upplandsmuseets ekonomichef Anders Blomqvist är skattmästare.

Marie Andersson
ordförande

Bent Syse
sekreterare

Vår revisionsberättelse har avgivits

Karin Francois

Nils G Larsson